

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
POWIATOWEGO CENTRUM
POMOCY RODZINIE W ŁOMŻY
ORAZ ZESTAWIENIE POTRZEB
W ZAKRESIE
SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ

ZA ROK 2015**

Łomża, marzec 2016r.

Rodzina jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną i wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki wobec społeczeństwa (Preambuła Konwencji o Prawach Dziecka). Zarówno Konstytucja RP, jak i Konwencja o Prawach Dziecka, a także inne akty prawa międzynarodowego oraz ustawy prawa krajowego nakazują wszystkim kierowanie się:

- Dobrem dziecka – wszelkie działania powinny być podejmowane w najlepiej pojętym interesie dziecka, biorąc pod uwagę, że naturalnym środowiskiem rozwoju dziecka jest rodzina,
- Zasadą równości (powszechności) – troską o ochronę praw każdego dziecka,
- Poszanowaniem praw, obowiązków i odpowiedzialności rodziców.

W sytuacjach kryzysowych, gdy rodzina nie jest w stanie poradzić sobie z problemami – nie może, nie potrafi, bądź nie chce zajmować się dzieckiem zachodzi konieczność udzielenia jej pomocy, wsparcia zewnętrznego lub interwencji. W takiej sytuacji, w myśl konstytucyjnej zasady pomocniczości (Konstytucja RP art. 72 ust. 2), dziecko ma prawo do opieki i pomocy, w tym do pieczy zastępczej.

Od 1 stycznia 2012r. obowiązuje ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015r., poz. 332 z późn. zm.), która określa:

1. Zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych,
2. Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu jej pełnoletnich wychowanków,
3. Zadania administracji publicznej w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
4. Zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
5. Zadania w zakresie postępowania adopcyjnego.

Nadrzędnym celem ustawy jest przywrócenie rodzinie biologicznej zdolności do wypełnienia funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Zasadą jest, iż rodzinie naturalnej przeżywającej trudności należy udzielić takiego wsparcia, aby dzieci w niej przebywające miały zapewnioną prawidłową opiekę, a rodzice mogli w sposób należyty wywiązywać się z funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Zgodnie z ustawą *piecza zastępcza*

„jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców”.

Rysunek 1. Schemat organizacyjny – formy sprawowania pieczy zastępczej.

Źródło: opracowanie własne

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie **orzeczenia sądu**. Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletniości. Osoba, która osiągnęła pełnoletniość w pieczy zastępczej może przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej lub placówce także po ukończeniu 18 roku życia za zgodą rodziny zastępczej lub dyrektora placówki nie dłużej jednak niż do ukończenia

25 lat. Warunkiem pobytu jest kontynuacja nauki w szkole, uczelni, w zakładzie kształcenia nauczycieli itp.

Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka mogą być wspierane przez **rodziny pomocowe**. Rodziny pomocowe przejmują opiekę nad dzieckiem, gdy rodzina zastępcza nie może sprawować swojej funkcji w związku z wypoczynkiem lub nieprzewidzianymi trudnościami lub zdarzeniami losowymi. W 2015r. na terenie powiatu łomżyńskiego nie było potrzeby organizowania rodzin pomocowych.

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, którego wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka.

W 2015 roku rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie powiatu łomżyńskiego w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej były wspierane przez:

- koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej zatrudnionego w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży, który miał pod opieką 17 rodzin zastępczych spokrewnionych i 4 niezawodowe tworzone przez dalszych krewnych,
- dwóch koordynatorów z Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży na mocy zawartego porozumienia, którzy mieli pod opieką 4 rodziny zawodowe i 8 niezawodowych rodzin.

Wsparcie rodzin zastępczych w wypełnianiu swoich zadań polegało m.in. na:

- ✓ pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów,
- ✓ pomocy w nawiązywaniu kontaktów i współpracy z instytucjami wspierającymi rodzinę i dziecko (m.in. z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Poradnią Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży, Poradnią Psychologiczno-Rodziną, Wojewódzkim Ośrodkiem Profilaktyki i Terapii Uzależnień),
- ✓ pozyskiwaniu informacji dotyczących rodzin biologicznych, dzieci umieszczonych w zastępczej pieczy rodzinnej i współpracy z podmiotami realizującymi pracę z rodziną biologiczną,
- ✓ podejmowaniu działań interwencyjnych poprzez natychmiastowe reagowanie na niepokojące sygnały przekazywane przez: dzieci umieszczone w rodzinie, rodziców zastępczych bądź różne instytucje,
- ✓ pomocy w zorganizowaniu szkoleń oraz specjalistycznego poradnictwa.

Obserwacja funkcjonowania rodziny przez koordynatora jest prowadzona poprzez regularne wizyty, kontakt telefoniczny oraz rozmowy z opiekunami, dzieckiem, środowiskiem szkolnym, specjalistami pracującymi z rodziną zastępczą oraz rodziną biologiczną. Stosowane metody są weryfikowane i oceniane pod kątem tego czy przynoszą pożądane efekty i ewentualnie modyfikowane.

Do zadań koordynatora należy również przygotowanie, we współpracy z odpowiednią rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku. Na poziomie gminy ustawa przewiduje zatrudnienie asystenta rodziny, którego głównym zadaniem jest pomoc rodzinie dysfunkcyjnej w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i socjalnych. W 2015r. na terenie powiatu łomżyńskiego tylko 4 gminy: Zbójna, Łomża, Nowogród i Piątnica miały zatrudnionego asystenta rodziny. W pozostałych gminach zadania asystenta wykonują pracownicy socjalni.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Zarządzeniem Nr 34 z dnia 14 października 2011r. Starosta Łomżyński wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie łomżyńskim.

Realizację zadań organizatora pieczy zastępczej w powiecie łomżyńskim wspiera Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży (jednostka organizacyjna Miasta Łomża) na mocy zawartego Porozumienia pomiędzy Zarządem Powiatu Łomżyńskiego a Prezydentem Miasta Łomża. Pierwsze porozumienie zostało zawarte 19 marca 2012r.

W okresie sprawozdawczym Porozumienie z Miastem Łomża zostało zawarte 20.02.2015r. z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2015r. do 31 grudnia 2015r. Na jego realizację Starosta Łomżyński przekazał Miastu Łomża kwotę 13.000 zł. W dniu 15 lutego 2016r. Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży przedstawiło sprawozdanie opisowe z realizacji powierzonych zadań.

W myśl art. 76 ust. 15 wyżej cyt. ustawy „Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy”.

Zgodnie z art. 182 ust. 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015r., poz. 332 z późn. zm.) „Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie składa zarządowi powiatu coroczne sprawozdanie z działalności powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz przedstawia zestawienie potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej”.

I. Zadania własne powiatu z zakresu systemu pieczy zastępczej określa art. 180 cyt. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Do zadań własnych powiatu należy:

- 1. Opracowanie i realizacja 3 – letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających m.in. coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.**

Uchwałą Nr V/30/2015 z dnia 29 kwietnia 2015r. Rada Powiatu Łomżyńskiego przyjęła do realizacji Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015 – 2017. Głównym celem programu jest skuteczny rozwój systemu pieczy zastępczej w powiecie łomżyńskim, ze szczególnym uwzględnieniem rodzicielstwa zastępczego. Cele szczegółowe to:

1. Promocja i rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym określenie limitu rodzin zastępczych zawodowych, który zgodnie z Planem na rok 2015 udało się zrealizować, tworząc 1 rodzinę zastępczą zawodową.
 2. Organizowanie wsparcia dla rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu.
 3. Wspieranie rozwoju psychofizycznego dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
 4. Wspieranie procesu usamodzielnienia wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych.
-
- 2. Zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz placówkach opiekuńczo – wychowawczych**

a) piecza rodzinna

Na terenie powiatu łomżyńskiego w przeciągu całego 2015 roku funkcjonowało **41 rodzin zastępczych wychowujących 80 dzieci oraz 18 pełnoletnich wychowanków.**

Z ogólnej liczby 41 rodzin zastępczych:

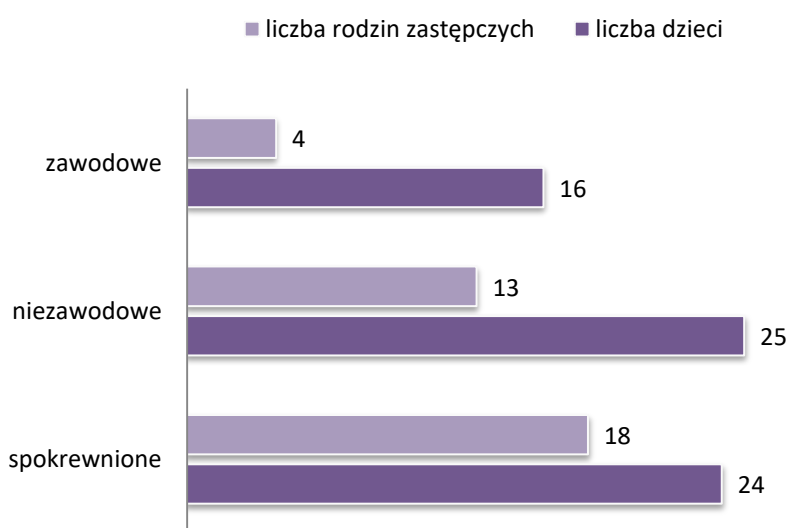
- **21 to rodziny spokrewnione z 29 dziećmi**, w tym 7 dzieci z innych powiatów,
- **16 to rodziny niezawodowe 30 dziećmi**, w tym 16 dzieci z innych powiatów,
- **4 to rodziny zawodowe z 21 dziećmi**, w tym 13 dzieci z innych powiatów.

Na terenie powiatu łomżyńskiego pracują 4 rodziny zawodowe na podstawie umów zawartych z Dyrektorem PCPR w Łomży. Jedna rodzina niezawodowa została od 1 lipca 2015r. przekształcona w rodzinę zawodową. Wszystkie rodziny zawodowe ukończyły szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze systemem „PRIDE”. Na koniec grudnia 2015r. w rodzinach zawodowych przebywało 16 dzieci, w tym 1 dziecko niepełnosprawne ruchowo poruszające się na wózku inwalidzkim.

Na dzień 31.12.2015r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie obejmowało swoją opieką 35 rodzin zastępczych wychowujących 65 dzieci:

- 18 rodzin spokrewnionych, wychowujących 24 dzieci (w tym czworo dzieci z niepełnosprawnością),
- 13 rodzin niezawodowych, wychowujących 25 dzieci (w tym czworo dzieci z niepełnosprawnością),
- 4 rodziny zawodowe, wychowujących 16 dzieci (w tym jedno dziecko z niepełnosprawnością).

Rysunek 2. Liczba rodzin zastępczych oraz liczba dzieci w nich przebywająca (stan na 31.12.2015r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

Z poniżej tabeli wynika, iż najliczniejszą grupę – 20 rodzin – stanowią rodziny, w których wychowuje się jedno dziecko, w pięciu rodzinach zastępczych opieka jest sprawowana nad dwójką dzieci, w siedmiu rodzinach nad trójką dzieci, a w trzech rodzinach nad czwórką dzieci i więcej.

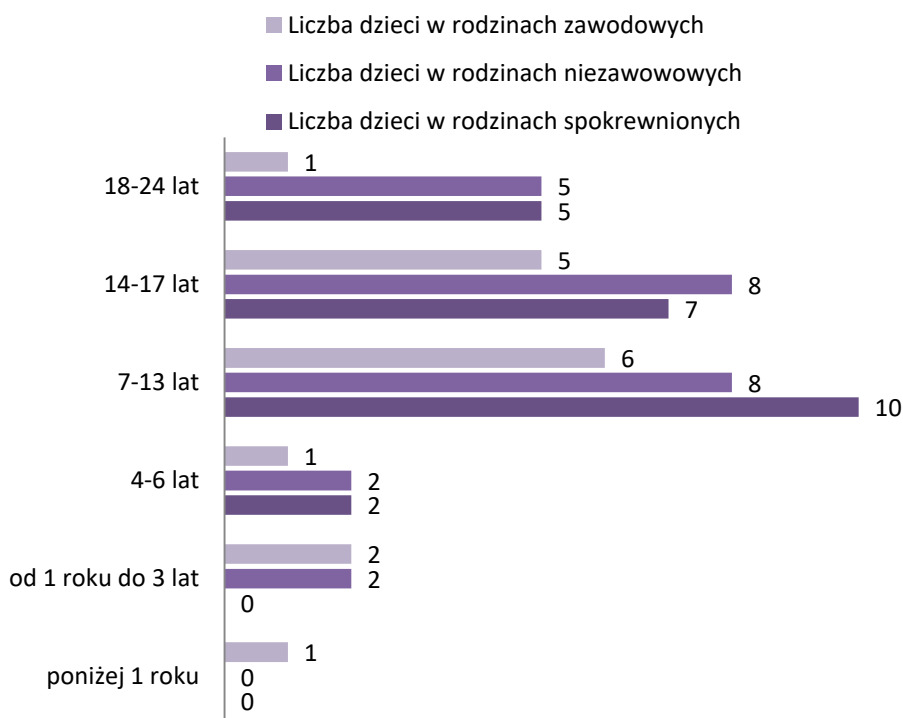
Tabela 1. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych.

Typ rodziny	z 1 dzieckiem	z 2 dzieci	z 3 dzieci	z 4 dzieci i więcej	ogółem
spokrewniona	15	0	3	0	18
niezawodowa	5	5	2	1	13
zawodowa	0	0	2	2	4
razem	20	5	7	3	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

Poniżej została zaprezentowana struktura wiekowa dzieci przebywających w rodzinach zastępczych w powiecie łomżyńskim.

Rysunek 3. Charakterystyka wychowanków przebywających w rodzinach zastępczych wg wieku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

Z powyższych danych wynika, że najwięcej dzieci przebywających w rodzinach zastępczych jest w przedziale wiekowym 7 – 13 lat (24 dzieci) i 14 – 17 lat (20 dzieci).

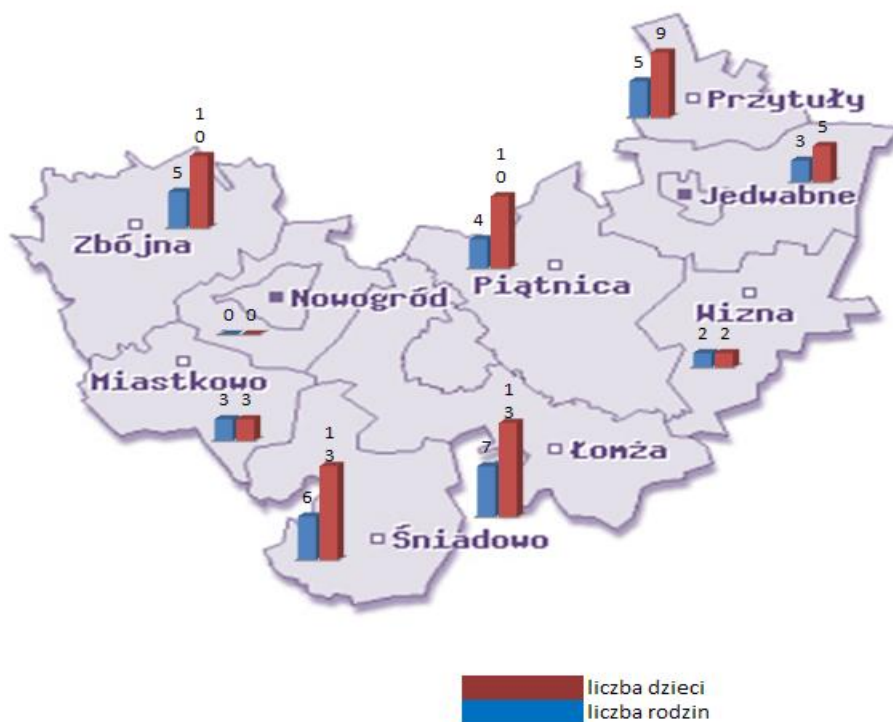
Poniższa tabela oraz wykres przedstawia liczbę rodzin zastępczych oraz umieszczonych dzieci na terenie powiatu łomżyńskiego z podziałem na gminy – stan na dzień 31.12.2015r

Tabela 2. Liczba rodzin zastępczych i dzieci na terenie powiatu łomżyńskiego.

L.p.	Gmina	Liczba rodzin zastępczych	Liczba umieszczonych dzieci
1	Łomża	7	13
2	Przytuły	5	9
3	Miastkowo	3	3
4	Nowogród	0	0
5	Jedwabne	3	5
6	Wizna	2	2
7	Zbójna	5	10
8	Śniadowo	6	13
9	Piątek	4	10
	razem	35	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

Rysunek 4. Liczba rodzin oraz liczba dzieci w poszczególnych gminach powiatu łomżyńskiego.

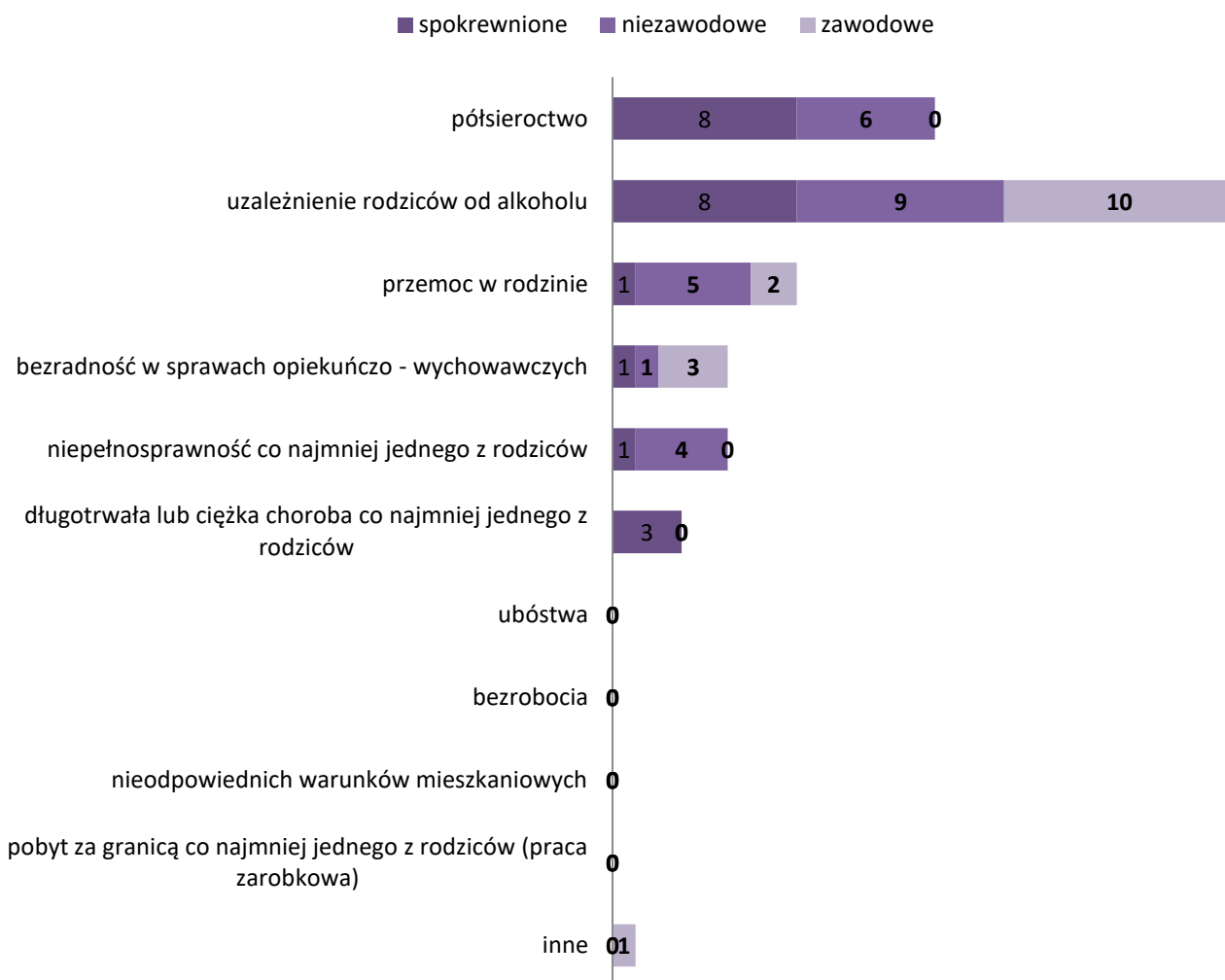
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

Z przedstawionych danych wynika, że najwięcej rodzin zastępczych i dzieci zamieszkuje gminę Łomża oraz Śniadowo, brak jest kandydatów na rodziców zastępczych w gminie miejsko – wiejskiej Nowogród.

W okresie sprawozdawczym:

- powstało: 6 rodzin zastępczych (2 spokrewnione, 4 niezawodowe),
- rozwiązano: 5 rodzin zastępczych (3 spokrewnione, 2 niezawodowe),
- 1 rodzina niezawodowa została przekształcona w rodzinę zawodową,
- 1 rodzina niezawodowa jest w gotowości do przyjęcia dziecka.

Rysunek 5. Powody umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej (napływ).

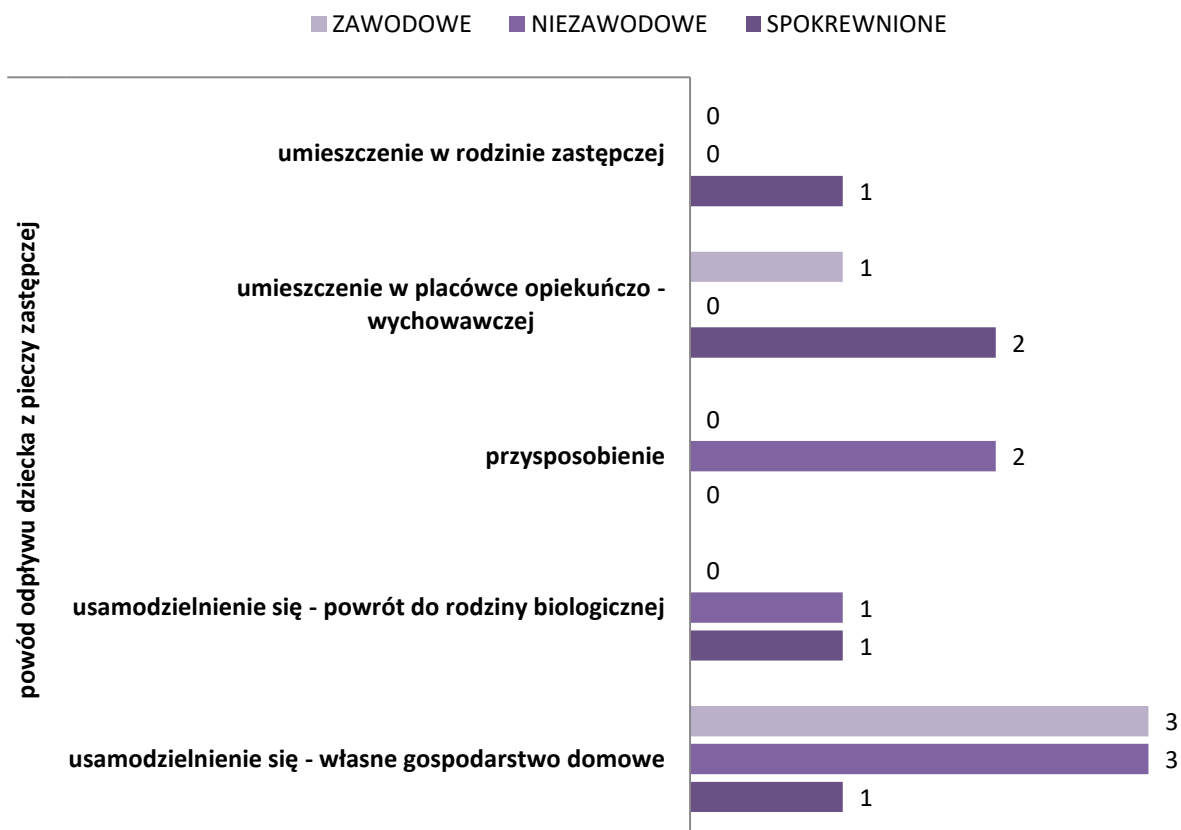
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

W okresie sprawozdawczym w rodzinach zastępczych przybyło **dziesięcioro dzieci**; natomiast **piętnaścioro dzieci** opuściło rodziny zastępcze, z czego:

- 1 dziecko zmieniło rodzinę zastępczą,
- 3 dzieci zostało umieszczonych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych,
- 2 dzieci zostało przysposobionych,
- 9 pełnoletnich wychowanków opuściło rodziny zastępcze usamodzielniając się (w tym dwoje wychowanków usamodzielniało się powracając do rodziny biologicznej, a siedmioro usamodzielniało się, zakładając własne gospodarstwo domowe).

Ponadto jedno dziecko zostało przeniesione do innej rodziny zastępczej funkcjonującej w naszym powiecie.

Rysunek 6. Powody odpływu dzieci z pieczy zastępczej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

b) piecza instytucjonalna

Powiat Łomżyński nie ma własnej placówki opiekuńczo – wychowawczej, a zatem poszukuje miejsc w innych placówkach dla swoich dzieci.

W 2015r. **siedemnaścioro wychowanków** z Powiatu przebywało w placówkach opiekuńczo – wychowawczych, w tym:

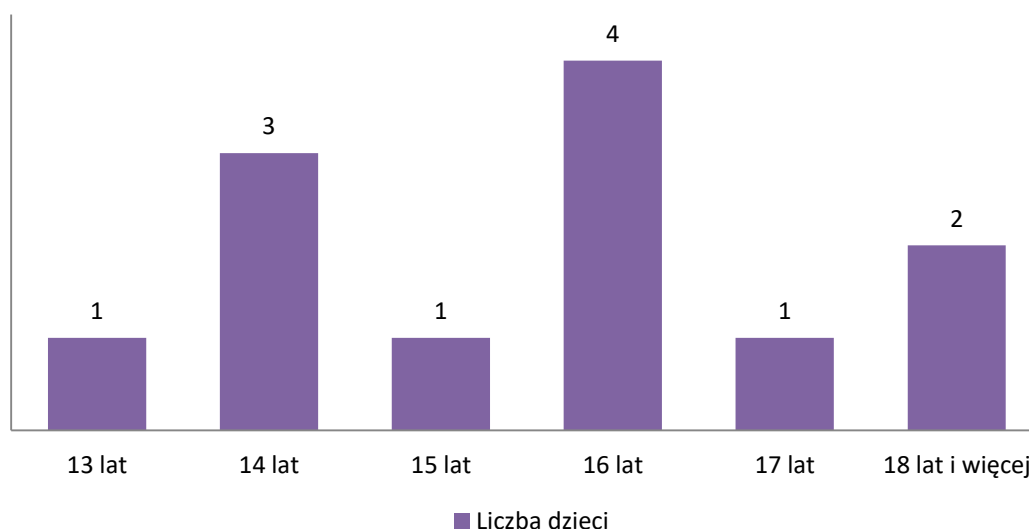
- 9 wychowanków w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Łomży,
- 6 wychowanków w Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo - Wychowawczych w Zambrowie,
- 1 wychowanek w Domu Dziecka w Supraślu,
- 1 wychowanka w Domu Dziecka w Krasnem.

W okresie sprawozdawczym umieszczono pięciu wychowanków, natomiast pięciu wychowanków opuściło placówki, w tym trzech wychowanków wróciło do domu rodzinnego, a dwóch wychowanków usamodzielniało się.

Wśród powodów umieszczenia dzieci w placówkach znalazły się:

- uzależnienie rodziców od alkoholu,
- przemoc w rodzinie,
- bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

Rysunek 7. Charakterystyka wychowanków ze względu na wiek (stan na dn. 31.12.2015r.).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

3. Organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodzinę zastępczą, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo – terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielnienia

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży w 2015r. obejmowało opieką **osiemnastu** pełnoletnich wychowanków z rodzin zastępczych i **dwóch** wychowanków z placówek opiekuńczo – wychowawczych.

W ubiegłym roku PCPR w Łomży udzielało wychowankom następujących form pomocy:

- pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki – 16 wychowankom,
- pomocy pieniężnej na usamodzielnienie – 4 wychowankom,
- pomocy na zagospodarowanie - w formie rzeczowej – 4 wychowankom (w realizacji tego zadania uczestniczył razem z wychowankiem pracownik socjalny PCPR w Łomży, który służył radą i pomocą w trakcie zakupów),
- pomocy na pokrycie wydatków związanych z wynajmem pokoju – 4 wychowankom,
- pracy socjalnej – 20 wychowankom.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami warunkiem otrzymania powyższych świadczeń jest złożenie przez osobę usamodzielnianą co najmniej miesiąc przed osiągnięciem pełnoletności indywidualnego programu usamodzielnienia zatwierdzonego przez dyrektora powiatowego centrum pomocy rodzinie. Program opracowuje wychowanek wspólnie z opiekunem usamodzielnienia lub koordynatorem pieczy zastępczej.

Aby pełniej realizować programy usamodzielnienia PCPR w Łomży pozyskiwał dla wychowanków środki finansowe z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach projektu systemowego „Razem ku samodzielności – Integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” realizowanego w latach 2008 - 2015 (do lutego 2015). Wychowankowie mieli możliwość skorzystania z indywidualizowanego i kompleksowego wsparcia w postaci różnego rodzaju kursów zawodowych, konsultacji ze specjalistami (psycholog, prawnik, doradca zawodowy), warsztatów z doradcą zawodowym, jak również otrzymali zwiększoną kwotę pomocy na zagospodarowanie w formie rzeczowej.

4. Tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych

a) propagowanie rodzinnej pieczy zastępczej:

Propagowaniem rodzinnej pieczy zastępczej w środowisku poprzez pokazywanie dobrych wzorców w mediach zajmowało się Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży i Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży. Wśród zrealizowanych działań znalazły się:

- spotkanie z okazji Święta Rodzicielstwa Zastępczego, zorganizowanego przez PCPR w dniu 29 maja 2015r. w Sali Konferencyjnej Starostwa Powiatowego w Łomży na 60 osób, w którym wzięło udział 34 rodziców zastępczych z Powiatu Łomżyńskiego; byli także obecni: Wicestarosta Łomżyński, dyrektor Poradni Psychologiczno–Pedagogicznej w Łomży, kierownik Ośrodka Adopcyjno–Opiekuńczego, psycholog kliniczny, kierownicy Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu, asystenci rodzin i pracownicy PCPR w Łomży,
- piknik na 100 osób dla dzieci i rodzin zastępczych w Ośrodku Caritas Bliźnim w Ptakach zorganizowany w maju 2015r. przez Centrum Pieczy Zastępczej i Stowarzyszenie „Empatia” z udziałem pracowników PCPR,
- spotkanie opłatkowe rodzin zastępczych i adopcyjnych w „Karczmie pod Topolami” tradycyjna wigilia na 210 osób z udziałem gości zaproszonych (m.in. Pani Wiceprezydent Miasta Łomży, Wicestarosty Łomżyńskiego, przedstawiciele PCPR, Sądów Rodzinnych, Ośrodka Adopcyjno–Opiekuńczego, służby zdrowia itp.). Organizatorem uroczystości było Centrum Pieczy Zastępczej i Stowarzyszenie „Empatia”,
- warsztaty szkoleniowo – terapeutyczne dla rodzin zastępczych z dziećmi w Ośrodku Wypoczynkowym PALEO we Władysławowie, z których skorzystała 43-osobowa grupa [w tym 3 rodziny zastępcze z dziećmi z Powiatu Łomżyńskiego (14 osób)]. Warsztaty zorganizowało CPZ w Łomży i Stowarzyszenie „Empatia”,
- koncert Mikołajkowy w Filharmonii Kameralnej w Łomży z udziałem rodzin zastępczych i dzieci z Powiatu Łomżyńskiego – organizator CPZ w Łomży,
- wyjście do Kina Milenium na film pt. „Sawa. Mały Wielki Bohater” – uczestniczyło w nim 7 dzieci z rodzin zastępczych - organizator CPZ w Łomży,
- W 2015r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży propagowało ideę rodzicielstwa zastępczego w Biuletynie Informacyjnym „Razem

ku samodzielności...” podsumowującym realizację projektu za lata 2008 – 2015. W numerze znajdują się: pamiątkowe zdjęcia z udziałem rodzin zastępczych i dzieci, wywiad z matką zastępczą z terenu Powiatu pracującą od 1999r. oraz artykuł pt. „Motywacje do podjęcia roli rodziny zastępczej”.

b) szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze:

- Centrum Pieczy Zastępczej w 2015r. zakwalifikowało i przeszkoliło programem PRIDE dwie rodziny z powiatu łomżyńskiego na kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej. Szkolenie obejmowało 60 godzin w tym 10 godzin praktyki, rozmowy indywidualne i wywiad w miejscu zamieszkania. Obie przeszkolone rodziny pełnią już funkcję rodziny zastępczej – rodzina z Gminy Łomża od 27 czerwca 2015r. sprawuje opiekę nad dwojgiem dzieci, rodzina z Gminy Piątnica od 21 sierpnia 2015r. zaopiekowała się ciężarną 16-latką, która dotychczas przebywała w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Łomży.
- W 2015r. Centrum Pieczy Zastępczej zorganizowało dla trzech rodzin zastępczych niezawodowych, w tym dla jednej z powiatu łomżyńskiego, szkolenie uzupełniające „PRIDE” do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej w wymiarze 15 godzin. Szkolenie trwało od maja do czerwca 2015r. Umowa na pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej z rodziną z terenu naszego powiatu została podpisana 1 lipca 2015r.

5. Prowadzenie placówek opiekuńczo – wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego

Powiat Łomżyński nie ma placówek opiekuńczo – wychowawczych, ale w 2015r. finansował pobyt swoich dzieci na terenie innych powiatów, tj. w Łomży, Zambrowie, Supraślu i Krasnem. W roku 2015 miesięczny koszt utrzymania dziecka w placówce łomżyńskiej wynosił 3.134 zł, w Zambrowie 3.630 zł, w Supraślu – 3.116 zł i w Krasnem – 3.010 zł.

6. Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego

W ramach zawartego porozumienia Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży w 2015r. przeprowadzało szkolenia dla rodzin zastępczych. I tak:

- w dniu 3 marca 2015r. **7 rodzin zastępczych** zawodowych i niezawodowych z powiatu łomżyńskiego przeszło szkolenie na temat:

- „Sposoby prawidłowego odżywiania dzieci”,
- „Dlaczego dziecko je za mało? Sposoby na niejadka”.

Zajęcia prowadziło dwóch dietetyków i psycholog z CPZ w Łomży,

- w dniu 7 maja 2015r. psycholog współpracujący z CPZ w Łomży przeprowadził szkolenie pn. „Trening Zastępowania Agresji wg prof. Goldsteina”, w którym uczestniczyły **3 rodziny zastępcze zawodowe z powiatu łomżyńskiego**,
- w dniu 10 sierpnia 2015r. **trzy rodziny zastępcze** zawodowe uczestniczyły w szkoleniu nt. „Role dzieci w rodzinie alkoholowej. Sylwetka psychologiczna dziecka z rodziny alkoholowej” oraz „Alkoholizm rodziców biologicznych oraz jego skutki dla rozwoju dzieci – specyfika funkcjonowania i trudności dziecka z FAS (płodowy zespół alkoholowy); praca z dzieckiem zaburzonym z FAS”. Szkolenie odbywało się w Ośrodku Wypoczynkowym PALEO we Władysławowie, gdzie rodziny wypoczywały z dziećmi. Zajęcia prowadziły psycholog i pedagog z CPZ w Łomży,
- w dniu 9 listopada 2015r. Grupa Ratownicza Stowarzyszenia Pomocy Rodzinom „Nadzieja” w siedzibie CPZ w Łomży przeprowadziła szkolenie na temat: „Pierwsza pomoc medyczna – podstawy udzielania pomocy dzieciom i dorosłym”, w którym uczestniczyło **7 rodzin zastępczych** z terenu powiatu,
- w dniu **26 listopada 2015r.** PCPR w Łomży zorganizowało szkolenie dla rodzin zastępczych z powiatu łomżyńskiego nt. „Alkoholizm rodziców biologicznych i jego skutki dla rozwoju dzieci – specyfika funkcjonowania i trudności dziecka z FAS; praca z dzieckiem zaburzonym z FAS”. W szkoleniu uczestniczyło **31 rodziców zastępczych**. Zajęcia prowadziły psycholog i pedagog z CPZ w Łomży.

7. Organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania:

a) grup wsparcia,

b) specjalistycznego poradnictwa.

W siedzibie Starostwa Powiatowego w Łomży funkcjonuje Punkt Doradczo – Konsultacyjny utworzony ze środków EFS w ramach projektu, gdzie w miesiącu styczniu i lutym 2015r. przyjmowali specjaliści: z konsultacji prawnych skorzystało **3 rodziców zastępczych**, zaś w konsultacjach z psychologiem uczestniczyło: **13 rodziców zastępczych, 4 rodziców biologicznych i 10 dzieci pozostających w rodzinach zastępczych.**

Od marca do grudnia 2015r. w Punkcie Doradczo – Konsultacyjnym pracował doświadczony psycholog kliniczny, którego zatrudnienie zostało sfinansowane ze środków Powiatu. Z poradnictwa skorzystało **13 rodziców zastępczych, 5 wychowanków i 2 rodziców biologicznych.** Specjalista sporządził 15 opinii psychologicznych rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej; ponadto uczestniczył w **15 posiedzeniach** zespołów oceniających sytuację dzieci w rodzinach zastępczych.

Centrum Pieczy Zastępczej organizowało także rodzinom zastępczym i dzieciom dostęp do bezpłatnych porad psychologa i prawnika. W 2015r. psycholog sporządził: 8 opinii psychologicznych o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej (dla rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych), 2 opinie psychologiczne dla kandydatów na rodzinę zastępczą zawodową, 1 opinię dla kandydatów na rodzinę zastępczą spokrewnioną.

8. Powołanie centrów administracyjnych do obsługi placówek opiekuńczo – wychowawczych.

Powiat Łomżyński nie ma placówek opiekuńczo – wychowawczych, a zatem nie było potrzeby powoływania centrum.

9. Wyznaczenie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Zarządzeniem Nr 34 z dnia 14 października 2011r. Starosta Łomżyński wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie łomżyńskim.

10. Zapewnienie przeprowadzenia przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku niezbędnych badań lekarskich.

Przy umieszczaniu dziecka w pieczy zastępczej Centrum Pieczy Zastępczej i PCPR w Łomży przekazywało rodzinom zastępczym informację o stanie zdrowia dziecka, niezbędną dokumentację medyczną oraz udzielało pomocy w dotarciu do specjalistów.

11. Prowadzenie rejestru danych , o których mowa w art. 46.

Rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe przedstawiły w Centrum Pieczy Zastępczej zaświadczenia o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Po otrzymaniu zaświadczeń lekarskich rejestr został przekazany do sądu.

12. Kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka.

Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży i PCPR w Łomży przekazuje niezbędną dokumentację dzieci rodzinom zastępczym, m.in. książeczki zdrowia, akty urodzenia, dokumenty szkolne.

13. Finansowanie:

- a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo – wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo – terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu oraz pomocy dla usamodzielnianych wychowanków

Zgodnie z ustawą dla rodzin zastępczych przysługuje świadczenie na częściowe pokrycie wydatków związanych z utrzymaniem dziecka:

Tabela 3. Wysokość miesięcznego świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej

<u>Rodzaj rodziny:</u>	Wysokość miesięcznego świadczenia na pokrycie częściowych kosztów utrzymania dziecka (zgodnie z ustawą nie niższe niż)	
	w przypadku dziecka zdrowego:	w przypadku dziecka z niepełnosprawnością:
<u>Spokrewniona</u>	<u>660</u>	<u>860</u>
<u>Niezawodowa</u>	<u>1.000</u>	<u>1.200</u>
<u>Zawodowa</u>	<u>1.000 plus koszty wynagrodzenia rodziny</u>	<u>1.200</u>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

W ubiegłym roku Dyrektor PCPR wydał **61 decyzji administracyjnych** dot. pomocy rodzinom zastępczym i pełnoletnim wychowankom z pieczy oraz **52 decyzje administracyjne** w kwestii odpłatności rodziców biologicznych.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży w 2015r. na pomoc dla **41 rodzin zastępczych i 18 pełnoletnich wychowanków** wydatkowało ogółem **kwotę 1.048.293 zł**, z tego:

- kwota 304.630,08 zł została zrefundowana przez inne powiaty: wysokomazowiecki, zambrowski, ełcki, sokółski, kolneński, węgorzewski, grajewski, bielski, miasto Łomża, Gdańsk, Ruda Śląska i Warszawa za pobyt 36 dzieci przebywających na terenie powiatu łomżyńskiego,
- kwotę 425.116,05 zł wydatkowano na 44 dzieci z naszego powiatu przebywające w rodzinach zastępczych na terenie powiatu łomżyńskiego,
- kwota 203.129,56 zł została przekazana innym powiatom (ostrołęckiemu, wysokomazowieckiemu, ostrowskiemu i wołomińskiemu, miastu Łomża) na 14 dzieci pochodzących z powiatu łomżyńskiego
- **kwotę 102.418,30 zł** wydatkowano dla **18 usamodzielnianych** wychowanków z rodzin zastępczych, z tego:
 - 3 wychowankom przyznano pomoc na pokrycie wydatków związanych z wynajmem pokoju na łączną kwotę 10.130 zł,
 - 2 wychowanków otrzymało pomoc pieniężną na usamodzielnienie w kwocie ogółem 9.900 zł,

- 4 wychowanków otrzymało ze środków powiatu pomoc rzeczową na kwotę 19.000 zł,
- 14 wychowanków otrzymało pomoc na kontynuowanie nauki na ogólną kwotę 63.388,30 zł.

Na pomoc dla 2 pełnoletnich wychowanków z **placówek opiekuńczo – wychowawczych** wydatkowano ogółem **kwotę 29.058 zł**, z tego:

- kwotę 9.882 zł na pomoc z tytułu kontynuowania nauki dla 2 wychowanków,
- kwotę 13.176 zł na pomoc pieniężną dla 2 wychowanków,
- kwotę 6.000 zł na pomoc na pokrycie wydatków związanych z wynajmem pokoju dla 1 wychowanka.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży finansowało także koszty pobytu **17 wychowanków** w placówkach opiekuńczo– wychowawczych. Na ten cel wydatkowano **489.289,95 zł**, i tak:

- na utrzymanie 9 wychowanków w Placówce Opiekuńczo – Wychowawczej w Łomży kwotę 281.542,72 zł,
- na utrzymanie 6 wychowanków w Placówkach Opiekuńczo – Wychowawczych w Zambrowie kwotę 166.684,90 zł ,
- na utrzymanie 1 wychowanka w Domu Dziecka w Supraślu – 21.698 zł,
- na utrzymanie 1 wychowanki w Domu Dziecka w Krasnem – 19.354,33 zł.

Wszystkie środki finansowe zostały wykorzystane zgodnie z przeznaczeniem.

Wytaczanie powództwa alimentacyjnego od rodziców biologicznych

Zgodnie z art. 38 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie wytacza powództwo o zasądzenie świadczeń alimentacyjnych, w przypadku gdy od umieszczenia dziecka w pieczy upłynął rok. W 2015r. Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży złożył do Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Łomży ogółem **6 pozwów o alimenty** na rzecz dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo – wychowawczych- pięć spraw zostało zakończonych, jedna jest w toku. Sąd rodzinny zasądził alimenty od czworga rodziców biologicznych, w jednym przypadku powództwo zostało oddalone. Jedna matka biologiczna płaci alimenty na swoje dziecko w wysokości 20 zł miesięcznie, troje rodziców zasądzonych alimentów nie płaci. Do wszczęcia egzekucji alimentów niezbędne jest złożenie

przez rodziców zastępczych wniosku u komornika. Wszystkie podjęte dotychczas postępowania komornicze okazały się bezskuteczne.

Odpłatność gmin za pobyt dzieci w pieczy zastępczej

Od 2012 roku gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej (w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo – wychowawczej) ponosi wydatki w wysokości:

- 10% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 30% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- 50% wydatków na opiekę i wychowanie dziecka – w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

W 2015r. 8 gmin z powiatu łomżyńskiego refundowało koszty pobytu dzieci w pieczy zastępczej w wysokości 10%, 30% i 50%. Były to gminy: Łomża, Przytuły, Miastkowo, Nowogród, Wizna, Zbójna, Śniadowo i Piątnica. Łączny koszt gmin wyniósł 135.502,82 zł.

Tabela 4. Refundacja kosztów pobytu dzieci w pieczy zastępczej wg. gmin

Gmina:	Koszty pobytu refundowane przez gminy w wysokości:			Łączna kwota refundacji:
	10%	30%	50%	
Łomża	9.804,39	9.672,61	6.000	25.477
Przytuły	x	2.026,20	583	2.609,2
Miastkowo	x	x	18.600	18.600
Nowogród	x	x	12.000	12.000
Jedwabne	x	x	x	x
Wizna	2.217,93	1.200	x	3.417,93
Zbójna	7.822,97	1.802,49	30.749,50	40.374,96
Śniadowo	3.472,38	4.841,91	x	8.314,29
Piątnica	4.047,77	5.384,96	15.276,71	24.709,44
SUMA	27.365,44	24.928,17	83.209,21	135.502,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych

- b) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo – wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo – wychowawczych typu rodzinnego

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży szkolenia rodzin zastępczych i kandydatów na rodziny zastępcze zleciło Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży na mocy porozumienia. O tej kwestii jest mowa w pkt. 4 niniejszego sprawozdania.

14) Sporządzanie sprawozdań rzeczowo – finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego, o którym mowa w art. 187 ust. 3.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży w 2015 r. przekazało elektronicznie dwa półroczne sprawozdania rzeczowo – finansowe Wojewodzie Podlaskiemu z zastosowaniem systemu informatycznego.

15) Przekazywanie do biura informacji gospodarczej informacji, o której mowa w art. 193 ust. 8

W 2015 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży nie przekazywało informacji do biura informacji gospodarczej.

II. W realizacji zadań dotyczących rodzinnej pieczy zastępczej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży współpracuje ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, sądami, kuratorami zawodowymi, szkołami i organizacjami społecznymi.

W 2015r. PCPR w Łomży ściśle współpracowało z Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży, z którym razem realizowało zadania z pieczy zastępczej na podstawie zawartego porozumienia. CPZ zapewniało m.in.: opiekę koordynatora rodzinom zastępczym niespokrewnionym z dzieckiem, szkoliło rodziny zastępcze i kandydatów na rodziny zastępcze, diagnozowało dzieci z pieczy zastępczej, regulowało sytuację prawną dzieci i zgłaszało je do adopcji. W 2015r. Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży uregulowało

sytuację prawną dwojga dzieci, czworo zgłosiło do Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego w Łomży, troje dzieci zostało adoptowanych. Komisja powołana przez Dyrektora CPZ razem z przedstawicielem PCPR w Łomży dokonywała 4 razy w roku oceny dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

W 2015r. w siedzibie PCPR zorganizowano **44 zespoły oceniające sytuację dzieci przebywających w 23 rodzinach zastępczych: spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych**. Na posiedzeniach zespołów dokonuje się **oceny sytuacji dziecka** pod kątem:

- ✓ czy sytuacja rodziny biologicznej pozwala na podejmowanie działań zmierzających do powrotu dziecka;
- ✓ czy stan zdrowia dziecka wymaga specjalistycznego leczenia;
- ✓ czy dziecko rozwija się prawidłowo pod względem zdrowia psychofizycznego;
- ✓ czy edukacja przebiega prawidłowo;
- ✓ czy istnieją jakieś niezaspokojone potrzeby, które należy zaspokoić;
- ✓ czy piecza zastępcza jest dla dziecka najlepszą formą wsparcia w rozwoju;
- ✓ czy planu pomocy dziecku należy kontynuować w przyjętej formie czy zmodyfikować.

W zespołach uczestniczyli: rodzice zastępczy, rodzice biologiczni, koordynatorzy: PCPR i CPZ, pracownicy socjalni PCPR, przedstawiciele Ośrodka Adopcyjno – Opiekuńczego w Łomży, ośrodków pomocy społecznej, kuratorzy, pedagodzy i wychowawcy ze szkół i specjaliści z Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Łomży. W posiedzeniach biorą udział również małoletni ze względu na wprowadzony w nowelizacji ustawy obowiązek wysłuchania dziecka, jeżeli wiek i stopień dojrzałości dziecka na to pozwalają. Na podstawie zebranych na posiedzeniach informacji sporządzono 46 ocen sytuacji małoletnich, które zostały przekazane do Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej w 2015r. współpracował z ośrodkami pomocy społecznej m.in. w celu zgromadzenia dokumentacji niezbędnej do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej rodzinnej i instytucjonalnej oraz ustalenia odpłatności rodziców biologicznych za pobyt swoich dzieci w rodzinach zastępczych. OPS – y monitorują sytuację rodziców biologicznych i uczestniczą w realizacji Planów Pomocy Dzieciom w rodzinach zastępczych. Ośrodki Pomocy Społecznej z powiatu łomżyńskiego refundowały w ubiegłym roku koszty pobytu swoich dzieci w rodzinach zastępczych i placówkach (10%, 30% i 50% świadczeń).

Ze szkołami kontaktowano się w celu ustalenia sytuacji dydaktyczno – wychowawczej dzieci oraz oceny współpracy rodziców biologicznych i rodziców zastępczych ze szkołą.

Współpraca z sądami polegała na przesyłaniu dwa razy w roku opinii o dzieciach przebywających w pieczy zastępczej oraz na ustalaniu miejsca zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go w pieczy zastępczej.

Pracownicy socjalni PCPR utrzymują kontakty z kuratorami zawodowymi i społecznymi w celu wymiany informacji o swoich podopiecznych.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej współpracował również z innymi powiatowymi centrami pomocy rodzinie zawierając porozumienia w sprawie przyjęcia, warunków pobytu i wysokości wydatków na opiekę i wychowanie dzieci przebywających w rodzinach zastępczych i placówkach. W roku 2015r. powiat łomżyński zawarł 6 porozumień z innymi powiatami.

Współpraca międzyinstytucjonalna jest niezbędna do zapewnienia dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej optymalnych warunków do rozwoju. Rodziny zastępcze borykają się na co dzień z wieloma problemami w prawidłowym sprawowaniu funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Z obserwacji pracowników organizatora wynika, iż istnieje duże zapotrzebowanie na wsparcie specjalistyczne rodzin zastępczych, zwłaszcza spokrewnionych wychowujących nastolatków, które obok problemów finansowych borykają się z poważnymi problemami wychowawczymi. Przepaść pokoleniowa znacznie utrudnia dziadkom porozumienie z dojrzewającym, zbuntowanym nastolatkiem. Młodzieży umieszczonej w rodzinach zastępczych trudno uniknąć dziedziczenia określonych patologii rodzinnych – nieodpowiedzialności, słabych więzi emocjonalnych, bezradności, zaś dziadkowie czasami powielają wzorce i metody wychowawcze stosowane – bez powodzenia – wobec własnych dzieci. Rodzice zastępczy potrzebują wsparcia w zakresie: rozwijania umiejętności wychowawczych, komunikacji, konstruktywnego rozwiązywania sytuacji trudnych oraz wiedzy dotyczącej potrzeb rozwojowych dzieci powierzonych ich pieczy. Szczególnego wsparcia wymagają również rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi, których wychowywanie implikuje konieczność stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Problemem jest również fakt, iż na naszym terenie brakuje specjalistów pracujących z dziećmi z pewnego rodzaju schorzeniami typu: FAS, ADHD czy rzadkimi chorobami genetycznymi. W rodzinach zastępczych z terenu powiatu łomżyńskiego przebywa **dziewięcioro dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością** (w tym jedno dziecko poruszające się na wózku inwalidzkim oraz jedno dziecko leżące, niezdolne do samodzielnej egzystencji).

Współpraca między instytucjami wspierającymi rodzinę i dziecko pozwala na zapewnienie podopiecznym zindywidualizowanego i kompleksowego wsparcia.

III. Wykaz potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej na 2016r.

1. Promowanie rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze.
2. Utworzenie na terenie powiatu łomżyńskiego jednej rodziny zastępczej zawodowej (o ile będzie taka potrzeba) .
3. Zatrudnienie w PCPR w Łomży psychologa z doświadczeniem, którego obowiązkami będzie m.in.: badanie motywacji i predyspozycji do bycia rodziną zastępczą, uczestnictwo w posiedzeniach zespołów ds. oceny sytuacji opiekuńczo – wychowawczej dzieci, prowadzenie warsztatów / terapii z rodzinami zastępczymi i dziećmi.
4. Utworzenie grupy wsparcia dla rodziców zastępczych przeżywających trudności opiekuńczo – wychowawcze.
5. Współpraca z Centrum Pieczy Zastępczej w Łomży w celu realizacji zadań z systemu pieczy zastępczej.

Opracował:

Zespół Pieczy Zastępczej PCPR w Łomży:

Ewa Elster- starszy specjalista pracy socjalnej

Anna Plona- koordynator rodzinnej pieczy zastępczej

Justyna Pietruszka- pracownik socjalny

Zatwierdził: